

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de ruïne van de burcht van Kolmont in Tongeren (Overrepen)

Provincie: Limburg

Gemeente: Tongeren, 18de afdeling, sectie B

Objectnummer: 4.01/73083/290.1

-

Dossiernummer: 4.001/73083/107.1

Omschrijving:

Ruïne van de burcht van Kolmont, Oude Kolmontstraat z.nr.

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 27/03/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-03-27 16:57:13 +01:00
Reden: lk keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 13 november 2023.

Instituut Natuur- en Bosonderzoek

Het Instituut Natuur- en Bosonderzoek (INBO) bracht op 3 december 2023 een gunstig advies met opmerkingen uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het INBO toetste de beheersvoorstellen in het beschermingsdossier aan de natuurwetenschappelijke doelstellingen en stelt dat het wenselijk is om in de nabije toekomst een geïntegreerd beheersplan op te maken om de cultuurhistorische en ecologische (en wetenschappelijke) doelen voor het boslandschap, de archeologische site en de burchtruïne zo goed mogelijk op mekaar af te stemmen.

Daarbij is het vanuit natuurwetenschappelijk oogpunt essentieel dat zo weinig mogelijk geraakt wordt aan het statuut en de doelstellingen van spontaan ontwikkelend, onbeheerd bos. Deze spontane ontwikkeling is hier immers al minstens 50 jaar aan de gang (wat heel uitzonderlijk is in Vlaanderen), en sinds ruim 20 jaar ook wettelijk vastgelegd.

Het INBO stelt in hun advies dat de maatregelen die worden voorgesteld binnen de bescherming van het monument en de archeologische site weinig conflicterend zijn daarmee. De perimeter van de burchtsite zelf was al van in het begin uitgesloten van het integraal bosreservaat, en bij vastlegging van de zone voor integraal reservaat was al bepaald dat de burchtsite en de burchthelling waren uitgesloten uit het integraal statuut, en dat daarbinnen alle nodige maatregelen die nodig waren voor de bescherming van de historische elementen konden worden genomen. Bomen die dreigen te ontwortelen worden nu reeds preventief geveld, en de braamstruwelen op de burchthelling werden recent nog gemaaid om een meer grazige vegetatie te ontwikkelen die de erosiegevoeligheid zou moeten verbeteren.

Deze zone is echter beperkt tot de burchtsite zelf en de burchthelling. De afbakeningen van zowel de archeologische site als het monument omvatten ook de daaropvolgende droge wal en zones verder naar het noorden, en beslaan ongeveer 2,5 ha van het reservaat. Dat is meer dan 10% van de totale oppervlakte van het (reeds kleine) reservaat. Hoewel hier ook vanuit cultuurhistorisch oogpunt weinig ingrepen zijn voorzien, zal het toch belangrijk zijn om grondig af te wegen of ingrepen hier überhaupt noodzakelijk zijn, om te vermijden dat ze conflicteren met de lopende wetenschappelijke proefopstelling.

Het advies vermeldt het voorkomen van zeldzame plantensoorten (donderkruid, muursla) op het kalkrijke substraat van de burchtruïne. Behoud van deze zeldzame soorten bij de instandhoudingswerken aan de burchtruïne is een aandachtspunt. Dit geldt ook voor andere soorten. Zo is de ruïne al enkele jaren gekend als vaste broedplaats voor oehoe.

Een bescherming als landschap, monument en archeologische site biedt een extra beschermingsstatuut aan het unieke bosgebied van Kolmontbos, en is op zich dan ook aanbevelenswaardig. Niettemin is het belangrijk om bij de beschermingsbepalingen rekening

te houden met het bijzondere beschermingsstatuut van onbeheerde climaxvegetatie, en het natuurwetenschappelijk onderzoek dat daaraan gekoppeld is.

Behandeling van het advies

De beheersdoelstellingen van de bescherming als monument zijn er op gericht om de erfgoedwaarden van de ruïne van de burcht zoveel mogelijk te vrijwaren, maar steeds in overeenstemming met het huidig statuut van bosreservaat. Daarom wordt in het ministerieel besluit van de bescherming als monument aanbevolen om voor het te beschermen gebied een geïntegreerd beheersplan op te maken. Hierin kunnen doelstellingen voor natuurbehoud en archeologisch, landschappelijk en bouwkundig erfgoed in onderlinge afstemming worden geformuleerd.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Agentschap Natuur en Bos

Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) bracht op 23 december 2023 een gunstig advies met voorwaarden uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het Agentschap voor Natuur en Bos is bezig met de opmaak van een nieuw natuurbeheerplan voor haar eigendommen in en rond het Kolmontbos. Dit natuurbeheerplan zit in de laatste fase voor indiening. Het Agentschap heeft niet de intentie om dit in de (nabije) toekomst om te vormen naar een geïntegreerd beheerplan.

Het Agentschap voor Natuur en Bos stelt voor dat voor werken zoals plaggen, ontstronken, bosfrozen, etc. telkens voorafgaand overleg gepleegd zal worden met Onroerend Erfgoed. Het Agentschap voor Natuur en Bos gaat daarentegen niet akkoord dat er voor de handelingen, zoals opgesomd in artikel 5 van de beschermingsbesluiten, telkens voorafgaande toelating aan het Agentschap Onroerend Erfgoed gevraagd zou moeten worden. Op haar percelen in eigendom en in technisch beheer van het Agentschap voor Natuur en Bos ANB, moet laatstgenoemde immers de nodige handelingen en beheerwerken kunnen uitvoeren in kader van de (natuur)doelstellingen die in het natuurbeheerplan worden vastgelegd (en gemachtigd). Het Agentschap voor Natuur en Bos wenst desgevallend voor te stellen dat de beheermaatregelen voor het bereiken van de doelstellingen zoals ze zullen worden opgenomen in het natuurbeheerplan worden vrijgesteld van een voorafgaande toelating door het Agentschap Onroerend Erfgoed en dat dit als dusdanig in het ministerieel besluit wordt opgenomen.

Verder concludeert het Agentschap Natuur en Bos dat de doelstellingen van de voorgenomen beschermingen als cultuurhistorisch landschap, als archeologische site en als monument grotendeels stroken met de IHD-doelstellingen voor de habitattypes. Op volgende punten kan enig voorbehoud gemaakt worden:

- Bosuitbreiding (onroerenderfgoeddoelstelling: behoud van begraasde boomgaarden);
- Nulbeheer in bosreservaat Kolmontbos (onroerenderfgoeddoelstellingen: instandhouding van de gebouwresten, tegengaan van erosie van de burchtheuvel en het beheer van veteranenbomen en lijnaanplantingen).

Wat het tweede punt betreft lijkt er inderdaad een tegenstrijdige doelstelling te bestaan tussen de gewenste beschermingen en het NBP/de IHD's voor wat betreft het beheer van de veteranenbomen en lijnaanplantingen. Voor het Agentschap Natuur en Bos primeert hier de ontwikkeling van habitatwaardige bosccosystemen (en dus het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen) boven het in stand houden van specifieke elementen of individuele bomen. Het Agentschap Natuur en Bos kan wel het behoud van de veteranenbomen en lijnelementen waarborgen, maar voorziet geen actief beheer.

Behandeling van het advies

ANB stelt voor om in het beschermingsbesluit als voorwaarde op te nemen dat de beheermaatregelen voor het bereiken van de doelstellingen zoals deze zullen worden bepaald in het aankomende natuurbeheerplan, worden vrijgesteld van een voorafgaande toelating door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Hieronder valt ook actief beheer.

Het natuurbeheerplan type 4 voor dit gebied is pas in opmaak, er is nog geen concreet document voorhanden. In een beschermingsbesluit kan geen vrijstelling van toelatingsplichten verleend worden op basis van een document dat nog niet bestaat. Op deze voorwaarde van ANB kan dus niet worden ingegaan.

Wel is het zo dat zodra de bescherming er is, het natuurbeheerplan voor advies wordt voorgelegd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Via dit plan kan geregeld worden dat werken vrijgesteld worden van toelating, zo lang dit plan geldt. ANB kan vermijden dat men telkens een toelating dient aan te vragen door een (geïntegreerd) beheersplan op te stellen voor Kolmontbos.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 13 november 2023.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 13 november 2023.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

1.2. Advies uitgebracht door de stad Tongeren

Het advies werd gevraagd op 13 november 2023.

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 4 december 2023 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het stadsbestuur dringt er op aan dat bij het opstellen van nieuwe beheersplannen wordt gekozen voor een geïntegreerd beleidsdocument waarbij de doelstellingen vanuit natuurbehoud en onroerend erfgoed worden samengebracht in één afgestemde gebiedsgerichte visie en plan.

Verder wil het stadsbestuur ook de hoop uitdrukken dat er naar aanleiding van de bescherming van deze site stappen kunnen gezet worden om de burchtruïne op gecontroleerde of georganiseerde manier, eventueel periodiek, open te stellen voor het publiek. Deze site is een uitzonderlijke plek, zowel monumentaal als landschappelijk, voor het erfgoedverhaal dat de nieuwe fusiegemeente Tongeren-Borgloon wil vertellen. Met de valorisatie van het nabijgelegen

Fruitspoor en de Pliniussite vormt de burchtsite een unieke, maar ontbrekende schakel. Wij zijn immers ook van mening dat het illegaal toegang verschaffen tot de site momenteel meer kwaad doet dan dit op een gecontroleerde manier zou gebeuren.

Behandeling van het advies

In het ministerieel besluit van de bescherming als monument wordt aanbevolen om voor het te beschermen gebied een geïntegreerd beheersplan op te maken. Hierin kunnen doelstellingen voor natuurbehoud en archeologisch, landschappelijk en bouwkundig erfgoed in onderlinge afstemming worden geformuleerd.

De bescherming als monument doet enkel een uitspraak over de erfgoedwaarde van de ruïne van de burcht. Of en hoe de site zou kunnen worden ontsloten voor het publiek wordt niet mee in overweging genomen. Het openstellen van de site in de toekomst valt bovendien onder de verantwoordelijkheid van het agentschap Natuur en Bos. Wel wordt in rubriek 3.1.1. van het inhoudelijk dossier aanbevolen om vrije toegang tot de ruïne tegen te gaan, omwille van de bewaring van het erfgoed, veiligheid van personen en de ligging in bosreservaat.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 13 november 2023.

De VCOE bracht op 18 januari 2024 een advies uit buiten termijn. Het advies is gunstig wegens laattijdigheid.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouders

De opmerkingen werden gevraagd op 9 november 2023.

Eén zakelijkrechter gaf een opmerking over de bescherming van het onroerend goed. De opmerkingen maken integraal deel uit van het beschermingsdossier. Omwille van privacy-redenen is de opmerking van de zakelijkrechter anoniem opgenomen in dit document. Het beschermingsdossier bevat een overzicht van de opmerkingen en de gegevens van de zakelijkrechthouders.

Behandeling van de opmerking:

1.4.1. Opmerking 1

Een zakelijkrechter wijst het Agentschap Onroerend Erfgoed er op, in een email ontvangen op 20 december 2023, dat zij geen eigenaar zijn van perceelnummer 32C.

Conclusie: de opmerking heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen en opmerkingen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit werden aangepast.